

Stedeling moet eigen stad maken

In iedere regeringsnota over de ruimtelijke ordening is een leidende opdracht te herkennen. In de jaren 60 was dat spreiding, en eind jaren 80 stond de Vierde Nota in dienst van het herstel van de economie. De Vijfde Nota heeft als hoofdopgave verbetering van het contrast tussen stad en land en de kwaliteit van de leefomgeving. Algemeen Dagblad, Trefpunt, zaterdag 8 december 2001

Velen zijn bezorgd over het vervagen of 'verrommelen' van stad en land, en willen dat het onderscheid herkenbaar blijft of weer wordt. Uit onderzoek blijkt duidelijk dat niet alleen 'de politiek' dit belangrijk vindt.

Dat is geen gemakkelijke opgave. Voor de toekomst hebben we weinig aan nostalgische beelden van stad en ommeland. We moeten vooruit, op zoek naar nieuwe ideeën over wat stad en land zijn, met nieuwe namen voor wat vroeger gewoon 'stad' heette, zoals: stedelijk netwerk, netwerkstad, stedelijk gebied en misschien metropool.

Ook moeten we begrijpen welke krachten er nu juist voor zorgen dat verschillen tussen stad en land vervagen. Voor een deel zijn dat onze eigen, tegenstrijdige wensen. We willen bijvoorbeeld niet dat mooie landschappen lukraak worden ontsierd door nieuwbouw, maar tegelijkertijd zouden we zelf wel in zo'n huis in het groen willen wonen.

Dergelijke tegenstrijdigheden zijn er niet alleen in het klein, bij individuele burgers, maar ook in het groot. Als de prognoses kloppen, willen we met z'n allen dat er tussen nu en 2030 ten minste één (en misschien bijna twee) miljoen woningen bij komen, en iedereen wil een mooie plek. Hetzelfde geldt voor bedrijfsterreinen. Terwijl we mobiliteit en bereikbaarheid belangrijk vinden, worstelen we ook met de 'verdunnende' effecten ervan op het ruimtegebruik.

Om alle knopen te ontwarren moet in het ruimtelijke beleid vernuftig met behoeften en eisen worden gepuzzeld. Soms zijn scherpe keuzen nodig. Het onderscheid tussen stad en land helpt mee om de complexe vraagstukken te ontrafelen. Daarom heeft de PvdA dat onderscheid onlangs in haar publicatie Open land, groene steden tot leidraad gemaakt voor een langetermijnvisie op de ruimtelijke ontwikkeling van Nederland.

Ook in de Vijfde Nota van minister Pronk, waarvan deel 3 net is verschenen, is de stad-landbenadering te herkennen. Pronk heeft stedelijke netwerken aangewezen (combinaties van verscheidene steden) en wil stedelijke nieuwbouw (wonen, bedrijven, enzovoorts) zoveel mogelijk concentreren in 'bundelingsgebieden' binnen die netwerken. Van het landelijk gebied worden sommige delen streng beschermd, en in de rest worden nieuwe ontwikkelingen aangemoedigd die het groene, landschappelijke karakter versterken en tegenwicht bieden aan verstedelijking.

Het doel dat Pronk zich stelt, is goed. Het is wel de vraag of het lukt met de werkwijze die hij in de nota voorstelt. Het beleid kan in ieder geval pakkender worden uitgewerkt, en de procedures zijn soms onnodig omslachtig. Het wordt nog spannend of de stad-landvisie houvast zal bieden bij concrete vragen zoals: wat doen we met de Zuidplaspolder, de Hoekse Waard, het Westland en vele andere gebieden? Er moet, al met al, de komende tijd nog stevig aan worden gewerkt om de kans van slagen van de Vijfde Nota te vergroten. Nu al is echter één vervolgoedrag duidelijk: we moeten weer leren om steden te maken. Echte, aantrekkelijke, stedelijke steden, waar veel gebeurt, met voorzieningen en comfort bij de hand, mooie parken en hoogwaardig openbaar vervoer; steden waar we met heel veel mensen graag willen wonen, jong en oud, van iedere afkomst, met en zonder kinderen, rijk en arm, zonder segregatie.

Kortom, steden die aantrekkelijk zijn, waar bestaande stedelingen graag blijven en nieuwe stedelingen welkom zijn. Zodat de fabel van veel projectontwikkelaars, namelijk dat ze buiten de stad bloedeloze twee-onder-een-kappers uit de grond stampen ‘omdat de mensen dat nu eenmaal willen’, voor eens en voor altijd kan worden afgekapt.

Alleen dan kan het bundelingsbeleid slagen. In de 21ste eeuw is het niet meer denkbaar dat de overheid haar burgers tegen hun wil in krappe stadswijken laat wonen, ook al is dat voor het goede doel van een open landschap. Nee, het stedelijke leven moet zélf het beste motief zijn voor versterkte verstedelijking.

Hoe dat kan, daarover is de Vijfde Nota weinig uitgesproken. Nieuwe overlegcircuits schieten hier tekort, evenals weidse concepten als de ‘Deltametropool’ die op een te abstract schaalniveau blijven hangen.

We zullen de stad - de bestaande én de nieuwe stedelijke gebieden - weer als ontwerp-opgave moeten zien, visionair en met verbeelding. We moeten ook herontdekken dat steden niet alleen vóór iedereen zijn, maar ook dóór iedereen mee worden gemaakt. We moeten ervoor zorgen dat steden door de stedelingen zelf kunnen worden gemaakt en beheerd en verder ontwikkeld, zodat steden van onderop kunnen groeien en zich vernieuwen. Steden moeten zich als vanzelf kunnen aanpassen aan nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen en noden, zoals de vergrijzing van de bevolking die in de komende decennia gestaag zal toenemen.

Het maken van steden moet niet langer een vervelend corvee zijn, of een noodzakelijk kwaad waar we ons alleen maar voor schamen, en evenmin een zaak die per definitie aan deskundigen moet worden overgelaten. Dat is de opgave die in het verlengde ligt van de huidige Vijfde Nota: stedenbouw moet weer mensenwerk worden, een eervol, vreugdevol gezelschapsspel, en een culturele daad van de eerste orde.